

Ötekileştirme ve Ötekinin İnşası Bağlamında 27 Mayıs'ın Meşruiyet Arayışları

The Search for Legitimacy of May 27 in the Context of Othering and the Construction of the Other

Serhat DÜVENCİ

Doktorant, Sakarya Üniversitesi, SBE,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.B.D.,
serhatduvenci@outlook.com
<https://orcid.org/0000-0003-4450-2574>

Makale Başvuru Tarihi: 15.12.2021
Makale Kabul Tarihi: 26.12.2021
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Demokratik ve meşru yollar vasıtası ile iktidara gelmiş olan Demokrat Parti, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen darbe ile devrilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk darbe olan 27 Mayıs Darbesi, darbeye meşruiyet kazandırmak amacıyla radyoda darbe bildirisinin okunmasından yeni anayasanın yapım ve kabul süreçlerine değin uzanan süreçte bir ötekileştirme dilini tercih etmiş, yapılan darbeyi Türk milletinin talebi ve ihtiyacı gibi lanse etmiş ve bunun karşısına da “öteki” olarak Demokrat Parti iktidarını konumlandırmıştır. Darbe başarılı olmuş yönetim ele geçirilmişse de 27 Mayıs hem halk desteğini sağlamak hem de gelebilecek olumsuz tepkileri engellemek adına darbeyi Türk Silahlı Kuvvetleri ile halkın birlikte yaptığı bir eylem gibi sunmuştur. Doğal olarak sürecin en başından sonuna kadar oluşturulmaya çalışılan “biz” ve “onlar” düşüncesi için de Demokrat Parti iktidarının kaybettiği iddia edilen meşruiyet zemininin gerekçelendirilmesi gerekmiş, bu yolla da 27 Mayıs kendi meşruiyet zeminini kurmaya çalışmıştır. Bu çalışmada, 27 Mayıs'ı gerçekleştirenlerin meşruiyet arayışları doğrultusunda darbenin bildiri metni, darbe sonrası yapılan ilk açıklamalar, Anayasa Komisyonu Raporu, anayasa ön tasarılarının başlangıç kısımları ile 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı incelenerek ötekileştirme süreci içerisinde meşruiyet arayışları açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs, Darbe, Meşruiyet, Ötekileştirme, Demokrat Parti.

ABSTRACT

The Democratic Party, which came to power through democratic and legitimate means, was overthrown with the coup d'état on 27 May 1960. The May 27 Coup, the first coup in the history of the Republic of Turkey, preferred a language of othering in the process from the reading of the coup declaration on the radio to making and adoption processes of the new constitution in order to legitimize the coup; Touted the coup as the demand and need of the Turkish nation, and positioned the Democratic Party power as the “other”. Although the coup was successful and the administration was sized, the May 27 coup presented it as an action carried out by the Turkish Armed Forces and the public to ensure public support and prevent adverse reactions. Naturally, for the idea of “us” “them”, which was tried to be formed from the very beginning to the end of the process, the legitimacy ground alleged to have been lost by the Democratic Party power had to be justified. In this way, May 27 coup tried to establish its own ground of legitimacy. This study aims to explain the search for the legitimacy of the coup by examining the text of the coup's declaration within the legitimacy search of those who carried out May 27, the first statements made after the coup, the Constitutional Commission Report, the beginning parts of the preliminary drafts of the constitution, and the Preamble of the 1961 Constitution.

Keyword: May 27, Coup, Legitimacy, Othering, Democrat Party.

1. GİRİŞ

Darbe, doğası gereği meşru olmayan bir eylem olsa da kendisine meşruiyet zemini arayan bir yapıya sahiptir. Bu durum darbelerin temel mantığı ile ilgilidir. Kaba kuvveti haklı bir otorite temelinde yerleştirme sürecinde ise meşruiyet devreye girer. Bu açıdan düşünüldüğünde 27 Mayıs Darbesi kendisine meşruiyet inşa etmeye çalışmış, bir yandan demokrasiyi koruma amacını söylemlerinin merkezine yerleştirirken diğer yandan darbe sonucunda devirdiği Demokrat Parti iktidarını da hedef tahtasına yerleştirmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından demokrasiyi korumak için yapıldığı iddia edilen darbenin bildiri metninin okunmasının ardından 27 Mayıs Darbesi, aynı gün içerisinde Albay Alparslan Türkeş'in basın toplantısı ve Orgeneral Cemal Gürsel'in radyo konuşması ile birlikte zaman kaybetmeden meşruiyet arayışlarına girmiştir. Bu meşruiyet arayışlarının bir parçasını da Demokrat Parti iktidarının ötekileştirilmesi oluşturmuştur.

27 Mayıs'tan hemen bir gün sonra 28 Mayıs 1960 tarihinde Orgeneral Cemal Gürsel'e sunulan Anayasa Komisyonu Raporu, darbenin meşruiyet arayışlarına yönelik önemli bir belge niteliğindedir. 27 Mayıs'ın meşruiyet arayışları açısından, komisyonun sivillerden oluşması da bu açıdan dikkate değer bir detaydır. Rapor bir yandan açık bir şekilde darbeye meşruiyet ararken diğer yandan ise Demokrat Parti iktidarına yönelik önemli bir ötekileştirmeyi de içinde barındırmaktadır. Raporun bu özelliği göz önünde bulundurulursa, raporun darbe adına sivil kişilerce yazılmış bir onay metni niteliğinde olduğu söylenebilir.

27 Mayıs'ın ardından yeni anayasa yapım sürecinde anayasa ön tasarı metinlerinin başlangıç kısımları ile 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı 27 Mayıs'a meşruiyet arayışları açısından oldukça önemli belgeler niteliğindedir. Darbe sonrasında hazırlanan anayasa ön tasarı metinlerinin başlangıç kısımları ile 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı'nın, anayasaların başlangıç kısımlarının genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda 27 Mayıs'a meşruiyet arayışına girmesi ve meşruiyet arayışı çerçevesinde de Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirmeyi içinde barındıran söylemlerde bulunması doğaldır.

Bu çalışmada yukarıda bahsedilen darbenin bildiri metnine, darbe sonrası yapılan ilk açıklamalara, Anayasa Komisyonu Raporu'na ve anayasa ön tasarı metinlerinin başlangıç kısımları ile 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı'na yer verilmekte ve 27 Mayıs'ın meşruiyet arayışları ile Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirme sürecinin analizi yapılmaktadır. Bu çalışma ile 27 Mayıs'ın meşruiyet arayışlarının hangi konular üzerine yoğunlaştığının ve Demokrat Parti iktidarının nasıl öteki konumuna getirilmeye çalışıldığının açıklanması ve anlaşılması hedeflenmektedir.

2. MEŞRUIYET

Meşruiyet kavramının kökeni, Latince "*legitimare*" kelimesine dayanmaktadır. Legitimare kelimesi, Latince "*yasal ilan etmek*" anlamına gelmektedir. Bu bağlamdan hareketle, meşruiyet kavramı yasallıktan farklı bir anlama gelse de en genel anlamı ile yasallık demektir. Meşruiyet; her şeyden evvel bir düzen tahsis eden bir yapıya ve zorlayıcı bir özelliği olan doğaya sahiptir. Yani meşruiyet gücü ya da iktidarın gücünü otoriteye dönüştüren bir olgudur (Heywood, 2014:278). Haklılık olarak tanımlanabilecek olan meşruiyet kavramının daha net anlaşılabilmesi için güç ve otorite kavramlarının neyi ifade ettiğine bakmak gerekmektedir. Kaba kuvveti, haklı otoriteye dönüştürme kabiliyeti olan meşruiyet açısından güç ile otorite arasındaki ayrım son derece hayattır. Sosyal bilimlerden bakıldığında güç kavramı, herhangi bir kişinin, herhangi bir şeye gücünün yetmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu noktada güç kavramı, herhangi bir kişinin hedefini gerçekleştirebilme kabiliyeti ile ilişkilendirilmektedir. Otorite kavramı ise geniş bir perspektiften bakıldığında gücün bir çeşidi durumundadır. Bu bağlamda otorite kavramı, herhangi bir kişinin diğer kişi ya da kişilerin davranışları üzerinde etki kurulabilmesinde bir araç anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır. Güç ile otorite

arasındaki ilişkiye karşılaştırmalı bir şekilde yaklaşıldığında güç ile otoritenin boyun eğme ve/veya itaatın sağlanması noktasında birbirine zıt araçlar olduğu görülmektedir. Yani güç kişi ya da kişilerin davranışlarını etkileme noktasında bir kabiliyet iken, otorite ise kişi ya da kişilerin davranışlarını etkilemeyi meşru yollar ile yapabilen bir araçtır. Bu durumda kaba kuvvet yalnızca meşruiyet vasıtasıyla haklı bir otoriteye dönüşebilmektedir (Heywood, 2016:148,158,172-173).

Meşruiyet hem iktidarı elde etme noktasında hem de iktidarı güçlendirme noktasında önemli bir araçtır. Bu noktada meşruiyet; iktidarın meşru olduğu ve meşruiyetinden kaynaklı olarak da kabul edilebilir olduğuna dair yaygın bir inanç oluşturmada da önemli bir araçtır. Dolayısıyla herhangi bir otorite, otorite tesis ettikleri üzerinde meşru temellere dayandığına dair yaygın bir inanç oluşturmak ve bu inancı devam ettirmek zorundadır. Herhangi bir otorite, söz konusu bu inancı oluşturma ve/veya devam ettirme noktasında başarısız olursa otoritesini uzun bir süre devam ettirmesi pek mümkün değildir. Tarihsel süreç incelendiğinde iktidarların meşruiyetlerini birbirinden farklı kaynaklara dayandırdığı görülmektedir. Ancak hukukilik ve rasyonellik, modern siyasal sistemler içerisinde meşruiyetin temel kaynaklarını oluşturmaktadır (Dursun, 2014:102). Meşruiyetin dayandığı temel kaynaklardan biri olan hukukilik ya da yasallık “*hukuk düzenine uygunluk, yasaya uygunluk*” olarak tanımlanabilir (Akman, 2006:98). Meşruiyetin dayandığı temel kaynaklardan bir diğeri olan rasyonellik ise, “*rasyonel kurallara dayanan işlevsel yetki*” olarak tanımlanabilir (Tok ve Koçal, 2013:104).

3. ÖTEKİLEŞTİRME VE ÖTEKİ

Ötekileştirme, “*bir süreç ve durum olarak farklılaştırma ve ayırıştırma düşüncesinde bir imge yaratmaktır.*” Ötekileştirme hem bir süreci hem de bir durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda ötekileştirme; biz ve onlar ayırımına dayanan bir süreç ve durumdur. Ötekileştirme tanımında bahsedilen imge; çeşitli yargıları, önyargıları, kalıp yargıları içinde barındıran ve zaman zaman da damgalamaya başvuran bir algı ve algılayış tarzıdır. Ötekileştirme bir algı ve algılayış tarzı olmakla birlikte tutumları da içinde barındıran bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç içerisinde önemli noktalardan birisi ise ötekileştirilen ve öteki olarak görülen kişi ya da gruplara karşı yaklaşımın bizzat “biz” ögesinin kendisinden kaynaklanmasıdır. Yani ötekileştirme, “biz” olanı “biz olmayanlar” (ötekiler) üzerinden inşa etme durumudur (Arslan, 2017:3).

Bir durum ve süreç olarak ötekileştirmenin olduğu her yerde, herhangi bir ötekinin var olması bir zorunluluktur. Yani ötekinin olmadığı bir ötekileştirme durumundan ve sürecinden bahsetmek mümkün değildir. Öteki kavramı Latince “*alia*” ve “*aliud*” kavramlarından türetilmiş “*alius*” kavramına denk gelmektedir. Bu kavram aynı zamanda İngilizcede yabancı anlamına gelen “*alien*” kelimesinin kökeni ile de aynıdır. Türkçede ise öteki kavramı “*sözü edilen veya benzer iki şeyden önem ya da yer bakımından uzakta olan*” ya da “*öbür, öbürü*” ifade etmek için kullanılmaktadır. Öte kelimesinden türetilen öteki kelimesi ise “*konuşandan ya da konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak, bir şeyin arkasından gelen bölüm*” şeklinde tanımlanmaktadır. Kavramların sözlük anlamları incelendiği vakit sözlük anlamlarının olumsuz olduğu ve mesafeyi içinde barındırdığı görülmektedir. Bu bağlamda öteki kavramı “*mevcut kültür içinde dışlanmış olan*” olmakla birlikte toplumsal normlar içerisinde normal olarak kabul edilenin dışında kalan her şeydir. Yani ötekileştirenler için ötekileştirilenler; tuhaf, ahlaksız ya da yadırgatıcıdır. Ötekileştirilenler iyi olan her şeyin tam karşıtıdır. Buradan hareketle ötekileştirenler için “biz” olan; istikrardır, düzenin yeniden üretiminin temel taşıdır. Ötekileştirenler için ötekileştirilenler ise istikrarsızlıktır, toplumsal açıdan tehlikeli olandır ve toplumsal yapının içini boşaltandır (Çay Sağlam ve Yaşar, 2017:139). Ötekileştirme süreci içerisinde “biz” olan, kendini “öteki” olandan uzaklaştırır ve hatta “öteki” olanı da insanlıktan çıkarır (Brons, 2015:72).

4. 27 MAYIS'IN MEŞRUIYET ARAYIŞLARI VE ÖTEKİLEŞTİRME

27 Mayıs'ın darbe sonrası neden bir meşruiyet arayışına girdiğinin ve hatta Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirme faaliyetlerine neden girdiğinin anlaşılabilmesi açısından kurucu iktidarın ve kurucu iktidarın iki türü olan asli kurucu iktidar ile tali kurucu iktidarın ne olduğunun bilinmesi oldukça önemlidir. Kurucu iktidar, anayasa yapan ve/veya anayasayı değiştiren iktidardır. Tanımdan hareketle kurucu iktidar iki ayrı bileşenden meydana gelmektedir. İlk bileşen anayasayı yapan iken, ikinci bileşen ise anayasayı değiştirendir. Bu iki bileşen üzerinden asli kurucu iktidar ile tali kurucu iktidar ayrımı ortaya çıkmakta ve asli kurucu iktidar anayasayı yapan iken, tali kurucu iktidar ise anayasayı değiştiren iktidar konumuna yerleşmektedir. Hukuk dışı olmak ve sınırsız olmak asli kurucu iktidarın en önemli iki özelliğidir. Hukuk dışı olması durumu mevcut anayasaya karşı hareket etmesinden ve onu yürürlükten kaldırmasından kaynaklanmaktadır. Haliyle de anayasanın yürürlükten kaldırılmış olması onu sınırlayan bir şeyin olmaması anlamına yani onun sınırsız olması anlamına gelmektedir (Gözler, 2011:316,320-324). Bu bağlamdan hareketle 27 Mayıs rejiminin asli kurucu iktidar olduğu yani hukuk dışı ve sınırsız olduğu görülmektedir. Demokrat Parti iktidarı ise hukuka uygun olarak ve meşru yollar vasıtasıyla iktidara gelmiş bir iktidardır. 27 Mayıs'ın; meşru olmayan karakteri ile meşru olan Demokrat Parti iktidarını devirmesi sonrasında meşruiyet arayışına girmesi, Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirme sürecini ve durumunu içeren faaliyetlerde bulunması oldukça doğal ve anlaşılabilir bir şeydir.

4.1. 27 MAYIS BİLDİRİSİ

Darbe bildirisi, darbenin halka duyurulmasındaki ilk adım olması sebebiyle darbe kadroları için son derece stratejik bir öneme sahiptir. Bildiri, darbenin meşruiyet arayışlarının da ilk adımını oluşturmaktadır. Ayrıca darbe bildirileri, hem stratejik bir öneme sahip olması hem de darbenin meşruiyet arayışlarının ilk adımını oluşturması sebebiyle gerek kullanılan dilin gerekse bahsedilen konuların özenle seçildiği metinlerdir.

27 Mayıs 1960 darbesinin radyoda okunan bildiri metni, Albay Alparslan Türkeş tarafından kaleme alınmıştır. Albay Türkeş bildiri metnini hazırlarken kullanılacak kelimeleri büyük bir dikkatle seçmiştir. Albay Türkeş bildiri metnini hazırlarken milletin birlik ve beraberliğini sağlamlaştırmak, Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasındaki geçmişten gelen gerginliği azaltmak ve 27 Mayıs'a halkın olumlu bir tutum geliştirmesini sağlamak amacıyla hareket ettiğini ifade etmektedir (Cengiz, 2015:79).

Albay Türkeş tarafından Silahlı Kuvvetler adına TRT radyosunda okunan darbe bildirisinin metni ise şu şekildedir (Aslaner, 2016:79);

“Sevgili Vatandaşlar,

Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekate Silahlı Kuvvetlerimiz; partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.

Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiz, hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkar bir fiile müsaade etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaşa; kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmekten birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla

muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir.

Kabineye mensup şahsiyetlerin, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmalarını rica ederiz. Şahsi emniyetleri kanunun teminatı altındadır.

Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibi bayrağımızdır.

Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Düşüncemiz 'Yurtta sulh, cihanda Sulh'tur.'

4.1.1. 27 Mayıs Bildirisinin Analizi

Bildiri ilk olarak vatandaşları selamlayarak ve doğrudan vatandaşlara hitap ederek başlamaktadır. Bildiri metninin bu başlangıcı halkta darbeye ve darbe kadrolarına olumlu bir tutumun inşa edilmesi amacıyla yönelik ilk adımdır. Bildiri metnindeki “*Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır*” ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Darbenin amacının açıklandığı bu ifadeden ilk olarak ordunun kendisini siyasetin üstünde konumlandığı, ikinci olarak demokrasiden beklenen siyasal ortamın sağlanamadığı ve demokratik düzenin çeşitli sorunlar içerisinde olduğu anlamı çıkmaktadır. Söz konusu bu ifadede dikkat çeken bir diğer nokta ise “*kardeş kavgası*” ifadesidir. Bu ifade ile Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki anlaşmazlık/uzlaşmazlık durumuna dikkat çekilmektedir. Bildiride Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin kardeş olarak tanımlanması dikkat çeken bir diğer noktadır. Ordu, burada kardeşler arasındaki kavgayı ve anlaşmazlık durumunu sonlandırma vazifesini bizzat kendisi üstlenmektedir. Ayrıca ifadede yer alan “*demokrasimiz*” kelimesi ilk etapta göze çarpan noktalardan bir diğeridir. Burada demokrasi yerine demokrasimiz ifadesinin kullanılmasıyla ordunun demokrasiyi benimsediği hatta onu korumaya çalıştığı mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Yani 27 Mayıs'ın demokratik düzene karşı yapılmadığı ve demokratik düzenin korunması amacıyla yapıldığı mesajı verilmeye çalışılmaktadır. İfadede, dikkat çeken bir diğer nokta ise “*memleketin idaresini ele almıştır*” ifadesidir. Burada el koymak ifadesi yerine ele almak ifadesi tercih edilmiştir. Çünkü ele almak ifadesi el koymak ifadesine göre daha legal bir davranış çeşidi olarak algılanmaktadır (Devran ve Özcan, 2016:8).

Bildiri metnindeki özne “*Silahlı Kuvvetler*”dir. Bildiride aktif cümlelerin kurulduğu görülmektedir. Ayrıca bildiride yer alan “*silahlı kuvvetlerimiz*” ifadesi ile 27 Mayıs'ı bizzat gerçekleştiren öznenin milletin bir parçası olmakla birlikte, milletin bizzat kendisini temsil eden bir konumda olduğu mesajı da verilmeye çalışılmaktadır. Burada verilmek istenen asıl mesaj; 27 Mayıs'ın öznesinin millet için ve millet adına hareket ettiğiidir. Bildiri metninde siyasi partilerin uzlaşamamasına işaret edilmekte ve bu uzlaşamama durumunun içinden çıkılmaz bir hal aldığı ifade edilmektedir. 27 Mayıs'ın bu uzlaşmazlık halini ortadan kaldırmaya yönelik olduğu vurgulanmaktadır. Yani ordunun müdahale yoluna başvurarak, demokrasiyle birlikte sivil siyaseti de kurtarma amacına yöneldiği mesajı verilmektedir. Ayrıca bildiride müdahalenin herhangi bir şahsa ya da zümreye karşı yapılmadığına dair ifadeler de yer almaktadır. Burada müdahalenin herhangi bir şahsa ya da siyasi kuruma duyulan düşmanlık ya da öfke ile gerçekleşmediği mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Bildiride ordunun memleketi uzun bir süre yönetme amacının olmadığı ve mümkün olan en kısa zamanda adil ve serbest seçimlere giderek seçimleri kimin kazandığına bakmaksızın yönetimi sivillere devredeceği ifade edilmektedir. Bildiride vatandaşların partiler üstü olduğu belirtilerek vatandaşların birbirlerine karşı kin gütmeden, saygı ve anlayışla davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. Vatandaşların birbirleri ile dayanışma halinde bulunmaları gerektiği ifade edilmiş, ülkenin selamete kavuşmasının ancak bu şekilde mümkün olduğu vurgulanmıştır. Burada dikkat çeken husus, vatandaşlar arasında dayanışmanın olmaması durumunda memleketin selamete kavuşmasının mümkün olmadığı mesajı verilerek, vatandaşlarda korku hissiyatının yaratılması çabasıdır. Darbe bildirisinde dikkat çeken hususlardan birisi de halkın yanı sıra

dış dünyaya hitap edilmesi ve bütün ittifaklar ile taahhütlere de bağlı kalınacağı açıklanmasıdır. Ayrıca insan haklarına bağlılık vurgusu da oldukça dikkat çekicidir. Burada dış dünyadan gelebilecek tepkilerin önlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Dışarıdan gelebilecek herhangi bir tepkinin; ülkedeki halkın ve aydınların üzerinde olumsuz yansımalarının olabileceği ihtimalinin düşünülmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Yani burada, ülke içinden ya da dışından oluşabilecek muhalefeti engelleme amacı ve isteği bulunmaktadır. Son olarak bildiride kabine mensuplarının Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmaları rica edilmektedir. Burada emir vermek yerine ricada bulunmak ve teslim olmak yerine sığınmak ifadelerinin kullanılması bildirinin geneli ile oldukça uyumludur. Ayrıca bildiride Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınması rica edilen kabine mensuplarının şahsi güvenliklerinin, kanunlar doğrultusunda sağlanacağı ifade edilmesi de dikkat çeken bir diğer husustur (Devran ve Özcan, 2016:9).

4.1.2. 27 Mayıs Bildirisinde “Biz” Ögesinin İnşası

27 Mayıs'ın darbe bildirisinde ötekileştirme ve ötekinin inşası bağlamında bir durum ve süreç ile karşılaşılmamaktadır. Bu durum darbenin meşruiyetini sağlamaya yönelik faaliyetlerin ilk adımını oluşturan bildirinin tehditkâr olmayan, doğrudan hedef göstermeyen ve oldukça yumuşak bir üslupla kaleme alınan tarzı ile uyumludur. Ötekileştirme her şeyden evvel biz ve onlar ayrımını içinde barındıran bir kategorizasyon süreci ve durumdur (Sandal Önal, 2015:132). Bu bağlamdan hareketle bildiri; ötekileştirme ve ötekinin inşasına yönelik doğrudan bir girişim içermese de “biz” ögesinin inşasının ilk adımını oluşturmaktadır. Bildiri metni “biz” ögesine yönelik çok önemli ipuçları vermektedir. Yani bildiri metni “öteki” olanı tarif etmese de “biz” olanı tarif etmektedir. Bildiride “biz” olan, Silahlı Kuvvetlerin bizzat kendisi yani darbeyi gerçekleştiren kadrolarıdır. Bildiride doğrudan yer almasa da “öteki” olan ise darbe sonucunda iktidardan devrilen Demokrat Parti ve yöneticileridir.

27 Mayıs'ın darbe bildirisinin metni darbenin öznesi olan darbe kadrosunu yani ötekileştirme açısından “biz” olanı; demokrasiyi içine düştüğü buhrandan kurtaracak olan, kardeş kavgasını önleyen, bu amaçlar etrafında elini taşın altına koyan, partiler üstü olan, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtaracak olan, en kısa zamanda yönetimi sivillere bırakacak olan, tarafsız olan, herhangi bir şahsa ya da gruba karşı hareket etmemiş olan, kanunlara ve hukuk prensiplerine uygun hareket edecek olan, milli varlığın selametini düşünen, kabine mensuplarının emniyetlerini kanunlar nezdinde garanti altında tutacağını garanti eden, insan haklarına bağlı olan, ittifaklara ve taahhütlere bağlı olan yani güvenilir olan ve barışı arzu eden olarak lanse ettiği görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere 27 Mayıs'ın meşruiyet arayışlarında iyi ve güzel olan özellikler “biz” ögesine yüklenilmiştir.

4.2. Darbe Sonrası Albay Alparslan Türkeş'in Basın Toplantısı ve Orgeneral Cemal Gürsel'in İlk Radyo Konuşması Üzerinden 27 Mayıs'ın Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

4.2.1. Darbe Sonrası Albay Alparslan Türkeş'in Basın Toplantısı Üzerinden 27 Mayıs'ın Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

1960 yılının 27 Mayıs günü darbe bildirisini radyodan okuyarak halk ile ilk iletişimi kuran Albay Alparslan Türkeş, yine 27 Mayıs günü saat 15.00'te Genelkurmay Başkanlığı'nda bir basın toplantısı düzenleyerek basın vasıtasıyla halk ile ikinci kez iletişime geçmiştir. Albay Türkeş'e basın mensuplarından gelen ilk soru 27 Mayıs'ın neden yapıldığıdır. Albay Türkeş ise bu soruya şu şekilde yanıt vermiştir: *“Türkiye’de demokrasiyi saplandığı çıkmaz sokaktan kurtarmak istedik. Hiçbir şahsi ihtirasımız yoktur. Sadece millete hür ve serbest seçimlerin yapılması imkanını sağlamak gayesi ile hareket ettik...”* Gazetecilerden gelen ikinci soru ise 27 Mayıs ile hükümete yapılanın bir darbe mi olduğu yoksa anayasaya dönüşün hedeflendiği ve bu hedef doğrultusunda mı hareket edildiği sorusu olmuştur. Albay Türkeş'in ise bu soruya yanıtı şu şekildedir (Özdağ, 2004:242-243):

“Yürürlükteki Anayasa idare tarafından çiğnenirse o idarenin meşruiyeti şüpheye düşer. Onun için biz birkaç seneden beri memlekette Anayasanın ihlal edildiğine şahit olduk. Fakat sabırla bekledik ve içten temenni ettik ki, bu yol parlamenter nizam içinde Mecliste halledilsin. Son bir aylık hadiseler memlekette büyük üzüntüye sebep oldu ve demokrasi hayatımız bir çıkmaza girdi. Fakat bütün ümit ve beklememize rağmen parlamentoda bunun düzelmesine gidilmedi.

Diktatörlüğe gidileceğinden bütün memleket endişeye düştü ve bu hal ayrı partilere mensup vatandaşların münasebetlerini de güç hale soktu. Bu durum karşısında memleketin ve milletin iç ve dış tehlikelerden korunması sorumluluğunu üzerinde taşıyan Türk Silahlı Kuvvetleri, kötü şekilde yürütülen bu iç mücadelenin memleketin dış emniyetini de tehlikeye soktuğunu gördü. Bunun hem Orta Doğu bölgesinde sulh sükunu temin, hem de Anayasanın her türlü tesirden azade bir hale getirilmesi maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri kendi sorumluluğu dahilinde düzeltmeye karar verdi.”

Basın toplantısında sorulara verilen yanıtların darbe bildirisinin metni ile uyumlu olduğu görülmekte ve verilen cevapların darbe bildirisi metninden farklı olarak ötekileştirmeyi ve ötekinin inşası sürecini de içerdiği görülmektedir. Buradan hareketle ötekileştirmenin içinde barındırdığı biz ve onlar ayrımı göz önünde bulundurulursa “biz” olanın yani 27 Mayıs’ın demokrasiyi kurtarma amacını taşıdığı ve hür ve serbest seçimlerin yapılması hedefinin de olduğu açıkça ifade edilmektedir. İkinci soruya verilen yanıtta ise 27 Mayıs’ın bir darbe olarak ifade edilmediği görülmektedir. Darbe kavramı Türk Dil Kurumuna göre “ülkede bir grup tarafından örgütlü bir biçimde silah zoruyla baskı kurularak veya seçim dışındaki demokratik usulleri kötüye kullanarak mevcut hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi”dir (TDK, 2021a). Kavram sözlük anlamı bakımından olumsuz bir içeriğe sahiptir. Basın toplantısında müdahalenin darbe olarak tanımlanmaması, 27 Mayıs’ın meşruiyet arayışları bağlamında mantıklı bir hamledir. Ayrıca Demokrat Parti’nin anayasayı ihlal etme ile suçlanması ise ötekinin inşası bağlamında ve bir durum ve süreç olarak ötekileştirme kapsamında değerlendirilmelidir. İkinci sorunun yanıtında anayasanın iktidar tarafından ihlal edilmesi iddiası üzerinden Demokrat Parti iktidarının meşruiyetini kaybetmiş bir iktidar olduğu dolaylı bir biçimde ifade edilmektedir. Ötekinin inşası bağlamında değerlendirilebilecek bu ifade üzerinden hareketle anayasayı ihlal ederek meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı anayasal düzeni yeniden tesis etmek için yapılmış bir müdahale imajı çizilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla burada “biz” olan ve “öteki” olanın inşası bir arada yapılmaya çalışılmaktadır. “Biz” olanın müdahaleyi son çare olarak gördüğü de açıkça ifade edilmektedir. Ayrıca “öteki” olanın memleketi diktatörlüğe taşıyabileceği endişesinden bahsedilerek, “biz” olanın bunu engellediği de ifade edilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin memleketin iç ve dış güvenliğini sağlamakla görevli olduğu ve memleketteki iç olayların da dış güvenliği riske attığı ifade edilmektedir. Burada bütün olumsuzluklar “öteki” olana yüklenirken, olumsuzlukları önleme ve yanlışları düzeltme hedefi ise “biz” olana yüklenmektedir. Basın toplantısı bu şekilde düşünüldüğünde toplantının darbeye meşruiyet kazandırma çabasının yanında bir öteki oluşturmayı da hedeflemiş olduğu görülmektedir.

4.2.2. Darbe Sonrası Orgeneral Cemal Gürsel’in İlk Radyo Konuşması Üzerinden 27 Mayıs’ın Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

1960 yılının 27 Mayıs günü saat 16.00’da Orgeneral Cemal Gürsel’in teybe kaydedilmiş bir konuşması radyodan yayınlanmıştır. Orgeneral Gürsel’in konuşması şu şekildedir (Özdağ, 2004:245-246);

“Bir aydan beri memlekette cereyan eden ve milleti süratla korkunç buhranlara sürükleyen hadiseleri biliyorsunuz. Bu gidişin memleketi kanlı bir kardeş kavgasına da götürmekte olduğunu her aklı başında vatandaşın takdir edeceğini kaniim.

Dünya ahvali her gün biraz daha kötüye giderken vatanımızın bu şuursuz politika ihtirası yüzünden maddeten ve manen perişanlığa sürüklenmesi vicdan sahibi bütün vatandaşları dilhun ettiğine de kaniim. Bu hal nereye kadar gidecek ve bu feci akibete hissiz ve alakasız,

seyirci mi kalmak lazım? İşte vatandaşların, bu ahvali ıstırap içinde aylardan beri düşündüm ve bu zevata çıkar yolları gösterdim. Fakat onlar kapıldıkları politika ihtiraslarının şuurlarına verdiği bozukluklar dolayısıyla dinlemediler ve işi zorla yürütmek sevdasına düştüler.

Çıkarılan kanunlar, takip edilen hareketler, Türk milletini zincire vurmak kastında olduklarını gösteriyor. Bu asırda böyle bir idarenin, böyle bir hareketin olabileceğini tasavvur etmek, Türk milletini hissiz bir sürü olarak kabul etmek demektir. Hayır vatandaşlar, Türk milleti hissiz bir sürü değil, belki birçoğu okuma yazma bilmez; ananevi bir iştirakla daha çok okunmuş yazmış memleketlerden daha çok fikriselime, akliselime, vicdana ve vekara sahiptir. İşte bu düşünce ve mülahazalarla bu feci gidişe son vermeye karar verdim ve devletin idaresine el koydum. Derhal bütün vatandaşlara şunu ifade isterim ki, asla bir diktatörlük hevesinde değilim. Bütün emelim süratle bu memlekette temiz ve dürüst bir demokratik nizamı kurmak ve devletin idaresini milletin iradesine terk etmektir.

Bana inanınız ve güveniniz. Bütün milletin benimle beraber olduğuna inanıyorum. Birçok menfaatperestler, midesini ve vicdanını paraya bağlamış olanlar, bu harekete karşı şer veya bir teşebbüste bulunabilirler. Bunlara karşı asla müsamaha edilmeyeceğini bütün vatandaşlarıma temin ederim. Kötü ruhlu olanlardan bile memleketin bu nazik anında biraz olsun vicdanlarını harekete getirerek çalışmalarımıza yardım etmeseler bile engel olmamalarını isterim.”

Konuşma ülkede, 27 Mayıs'ın hemen öncesinde vuku bulan olayları hatırlatarak başlamakta ve konuşmada söz konusu olayların memleketi bir kardeş kavgasına doğru sürüklediği ifade edilmektedir. Bu noktada 27 Mayıs'ın meşru bir temele oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir. Konuşmanın sonraki satırlarında Demokrat Parti iktidarı kastedilerek, iktidar şuarsuz politikalar izleyen ve bu politikalar sebebiyle de vatani perişan hale sürükleyen olarak tarif edilmiştir. Böylelikle de Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirme çabaları da başlamaktadır. Konuşmada Demokrat Parti iktidarına kötü gidişattan çıkılmasının yollarının gösterildiği ancak Demokrat Parti iktidarının politika hırsıyla ve şuarsuzca hareket ederek işi zorla yürütmeye çalıştığının ifade edilmesiyle birlikte Demokrat Parti iktidarına yönelik ötekileştirme faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Öteki olarak konumlandırılmaya çalışılan Demokrat Parti iktidarı, eylemleri ile Türk milletinin özgürlüğüne kasteden ve Türk milletini hissiz bir sürü olarak gören bir iktidar olarak lanse edilmeye çalışılmaktadır. Konuşmada, öteki olarak konumlandırılmaya çalışılan Demokrat Parti iktidarının yanlış ve zararlı eylemlerine son vermek amacıyla müdahalenin yapıldığı açıklanmaktadır. Bu noktada memleketin, “öteki” olarak konumlandırılmaya çalışılan Demokrat Parti iktidarından kurtarılması amacına yönelmiş bir “biz” inşa etme çabaları da dikkat çekmektedir. Yani burada “biz” olanın “öteki” olan üzerinden ifade edilmeye çalışılması durumu ile karşılaşılacaktır. Ayrıca 27 Mayıs rejimine karşı gelişebilecek herhangi bir teşebbüs ve bu teşebbüse dahil olabilecek kişiler; vicdanını paraya bağlamış, menfaatperest gibi olumsuz sıfatlarla nitelendirilmektedir. Burada 27 Mayıs'ın meşru bir zemine yerleştirilmeye çalışıldığı ve 27 Mayıs'a karşı eyleme geçebilme ihtimali olanların ise meşru bir temelden itilmeye çalışıldığı görülmektedir.

4.3. Anayasa Komisyonu Raporu Üzerinden 27 Mayıs'a Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

Milli Birlik Komitesi 13 no'lu bildiriyle, ilga edilen anayasanın yerine yeni bir anayasa hazırlama görevini İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'ın başkan olarak yer aldığı bir grup profesöre vermiştir (Ahmad, 2015:171). Darbeden yalnızca bir gün sonra 1960 yılının 28 Mayıs günü profesörler heyeti hazırladıkları raporu Orgeneral Gürsel'e sunmuştur. Rapor 27 Mayıs'ı meşru temellere oturtma çabasının bir ürünüdür (Özdağ, 2004:247). Raporda profesörlerin darbeye bir devrim-ihtilal havası katma amacı açık bir şekilde görülmektedir (Ahmad, 2015:171). Tarihe “Anayasa Komisyonu Raporu” olarak geçen raporun metninin bir kısmı şu şekildedir (Tanilli, 1976:87-90):

“(…) Bugün içinde bulunduğumuz durumu, adi ve siyasi bir hükümet darbesi saymak doğru değildir. Devlet, hukuk, adalet, ahlak, amme menfaati ve amine hizmeti fikrini temsil etmesi ve amme halkını koruması gereken siyasi kudret maatteessüf aylardan, hatta senelerden beri bu mahiyetini kaybetmiş, şahsi nüfuz ve ihtiraslarla zümre menfaatini temsil eden maddi bir kuvvet haline gelmiştir. Her şeyden evvel hukuka bağlı sosyal bir kuvvet olması lazım gelen Devlet Kudreti, bu ihtiras ve nüfuzun tahakkuku vasıtası haline getirilmiştir. Bunun içindir ki siyasi kudret; asıl Devlet kuvveti olan ordusuyla, adliyesi ve barolarıyla, vazifesine bağlılık göstermek isteyen memurlarıyla, üniversiteleriyle, umumi efkârın mümessili olan basını ve öteki sosyal müesseseler ve kuvvetleriyle her türlü manevi bağlantısını kaybederek, Devletin öz ve ana müesseselerine ve Türkiye'nin dünya devletler camiasında medeni bir Devlet olarak layık olduğu yeri muhafaza etmesi bakımından olağanüstü değer ve ehemmiyette olan Atatürk inkılaplarına karşı düşman durumuna düşmüştür. Vatandaşlara, muhalefete, memurlara, basına yapılan tazyik, üniversite gençliğine ve üniversitenin 30 ve hatta 40 senelik meslek hayatını idrak etmiş eski hocalarına ve büyük bir istikbal vadederek yetişmiş ve yetişmekte olan yeni öğretim üyelerine ve yardımcılara ve taleplerine karşı harekete geçmiştir. Şöyle ki: Kendi menfaat ve ihtirasına bağlanmayı kabul ederek meslek ve vazife şuurunu ve bunun kudsiyetini kaybeden bir takım idare amirlerini ve polislerini veya polis kıyafetine sokulmuş meçhul kimseleri üniversiteye saldırtmıştır; hiçbir hukuk ve idare ilminin, ve hukuka bağlı Devlet rejiminin kabul etmeyeceği sahalarda silah kullanılarak masum üniversite gençlerinin ölümüne, ağır yaralanmasına ve bir kısmının sakat kalmasına sebep olmuştur. Talebesini korumak ve vazifesini görmek isteyen üniversite hocalarını, dekanlarını ve rektörünü dövdürmüş, yerlerde sürüklemiş ve yaralatmış ve bunlara medeni bir memlekette en kötü insanlara yapılmayacak muameleleri yaptırmak suretiyle siyasi nüfuzunu devam ettireceğini zannetmiştir.

Hak ve hukukla, Devlet fikriyle hiçbir alakası olmayan bu gibi hareketleri yaptırın bir zümre, artık sosyal bir müessese sayılamazdı. Hükümet şeklinde teşekkül gerçekte sosyal ve milli bir müessese olmaktan çıkarak şahsi bir nüfuz ve ihtiras aleti haline gelmiş bulunduğunu göstermektedir.

Meşruiyet bakımından durum aynıdır: Bir Hükümetin meşruiyeti sadece menşesinde, yani iktidara gelişinde değil, iktidarda da kendisini bu mevkie getiren Anayasaya riayeti ve Millet efkârı, ordu, kaza ve ilim müesseseleri gibi müesseselerle iş birliği yaparak, hukuk nizamı içinde yaşaması ile ve devamı ile mümkündür. Halbuki Hükümet ve siyasi iktidar bir taraftan tamamen aykırı kanunlar çıkarmış ve bunlara dayanmak suretiyle Anayasayı ihlal etmiştir, kanunsuz icraatta bulunmuştur. Diğer taraftan hükümetin bir muvazene, sükun ve huzur amili olması gerekli olduğu halde, Hükümet Devlet müesseselerini, politik ve sosyal müesseseleri ve hatta bunların içinde yaşayan insanları birbirlerine düşürmek, halka ve dış aleme karşı bunları kötüleyerek bir anarşi amili haline getirmek suretiyle meşruiyetini kaybetmiştir.

Milleti temsil etmesi gereken Büyük Millet Meclisi de siyasi iktidar tarafından hakiki bir teşri organı olmaktan çıkarılarak, şahıs ve zümre olmak suretiyle fiilen münfesi hale gelmiştir.

Böyle bir durum karşısında Devletin ordusu, idaresi ve her çeşit müesseseleri kendilerine temel olacak Devlet fikrini temsil etmek vasfını ve adı geçen müesseseler arasında muvazene amili olmak hüviyetini kaybetmiş ve böylece eski iktidar siyasi kudretini çoktan kaybetmiş bulunuyordu. İşte bugün ve bu sebeplerle; Devlet müesseselerini, içtimai müesseseleri, siyasi kudreti ve meşru hükümeti yeniden kurmak mecburiyeti hasıl olmuştur. Milli Birlik Komitesi hareketini, yani devlet müesseseler ve kuvvetlerinin idareyi ele almasına bu mecburiyeti; Devlet nizamını bozan, halkı birbirine düşürerek anarşiye yol açan, sosyal müesseseleri işleyemez bir hale koyan ve bu müesseselerin dayandığı ahlak temellerini yok

etmeye çalışan fiili bir durumu önleyerek meşru ve sosyal nizamı tekrar kurmak ihtiyacının neticesi sayıyoruz.

Bu durum karşısında ilk olarak alınması gerek tedbir vardır:

Birincisi: Amme hizmetlerini, gerçekleşmesi istenilen ve Milletçe özlenen demokratik icaplara şimdiden uygun olarak yürütecek ve insan hak ve hürriyetlerini koruyacak, amme menfaatlerini gözetecek fiili ve geçici bir hükümet kurarak idareyi devam ettirmek.

İkincisi: Devletin ihlal edilmiş ve işleyemez bir hale gelmiş anayasası yerine, bir hukuk devletinin gerçekleşmesini sağlayacak Devlet organlarını kuracak ve sosyal müesseselerin hak ve adalet prensiplerine, demokrasi esaslarına dayanmasını temin edecek bir Anayasa hazırlamak, ayrıca milletin gerçek idaresinin ihzarına imkan verecek bir çoğunluk istibdadına mani olarak siyasi kuvvetin soysuzlaşmasını önleyecek esaslar dahilinde bir seçim kanunu meydana getirmek.

Kısa bir zaman zarfında başarılabilecek bir hazırlıktan sonra yapılacak seçimlerle demokratik müesseseler vücuda getirilecek ve hukuk devleti yeniden gerçek ve tam manasıyla kurulmuş olacaktır. İşte komisyonumuz bu Anayasayı hazırlamak üzere vazifeye çağırılmıştır. Bu, bir ön proje olacaktır. Bu vazifeyi en büyük ve şerefli bir millet, memleket ve meslek vazifesi olarak büyük bir şevkle geceli, gündüzlü çalışmakla yerine getireceğiz. (...)

Raporda 27 Mayıs'ın bir darbe olarak adlandırılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ifade ile raporda 27 Mayıs'a meşruiyet arayışları başlamaktadır. İfadenin sonrasında ise Demokrat Parti iktidarının suçlanmaya başlandığı yani ötekileştirme ve ötekinin inşa edilmeye başlandığı görülmektedir. Öteki olarak Demokrat Parti iktidarı; siyasi gücün taşınması gereken vasıfları kaybetmiş olmakla, sınıf menfaatini temsil eden maddi bir kuvvet haline gelmiş olmakla, devlet kudretini hırsların ve nüfuzun bir aracı haline getirmekle, devletin sosyal kurumları ve kuvvetleriyle bağlantısını kaybetmekle, Atatürk inkılaplarına düşman olan bir konuma düşmekle, üniversitelere saldırmakla, üniversite gençlerinin ölümüne, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olmakla, öğrencilerini korumak isteyen akademisyenleri dövdürmek, yerlerde sürüklemek ve yaralamakla ve siyasi nüfuzunu devam ettirebilmek için her araca başvurmakla suçlanmaktadır.

Raporda Demokrat Parti iktidarının sosyal bir kurum olmaktan çıktığı ve şahsi nüfuz ile birlikte hırs aracı haline geldiği ifade edilmektedir. Burada Demokrat Parti iktidarının meşruiyetini kaybettiği fikrinin inşa edilmeye başlandığı görülmektedir. Raporun ilerleyen kısımlarında Demokrat Parti iktidarının meşruiyetini kaybettiği açıkça ifade edilmiştir. Buna gerekçe olarak ise anayasaya aykırı kanunlar çıkarmak, anayasaya aykırı kanunlarla hareket etmek, halkı birbirine düşürmek gösterilmiştir. Ayrıca Büyük Millet Meclisi'nin Demokrat Parti iktidarı tarafından asıl amacından saptırılarak geçersiz hale getirildiği de ifade edilmiştir. Raporda Demokrat Parti iktidarına yönelik suçlamaların ötekileştirme faaliyeti kapsamında yapıldığı ve meşruiyetini kaybetmiş olduğu iddia edilen bir iktidara karşı yapılan müdahalenin meşruiyet temeline sahip olduğuna dair bir izlenim oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca raporda devlet kurumlarının, toplumsal kurumların ve meşru hükümetin yeniden kurulmasının bir zorunluluk haline geldiği ifade edilmiştir. Bu ifade ile 27 Mayıs'ın bu zorunluluk halinin bir sonucu olduğu izlenimi verilerek, 27 Mayıs'ın meşru bir temele yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Zaten raporda da, 27 Mayıs'ın meşru ve sosyal düzenin yeniden tesis edilme ihtiyacının bir sonucu olduğu açıkça ifade edilmektedir. Rapor alınması gereken tedbirlere de yer vererek devam etmektedir. Raporda, ötekileştirme süreci içerisinde "biz" olan ile "öteki" olan arasındaki ayrım oldukça açık bir şekilde görülmektedir. Öteki olarak görülen, meşru alanın dışına itilmeye çalışılmış ve bu yapılırken de "biz" olan meşru alanın içerisine yerleştirilmeye çalışılmıştır.

4.4. Anayasa Ön Tasarıları ile 1961 Anayasasının Başlangıç Kısımlarında 27 Mayıs'a Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

Anayasaların başlangıç kısımları; bir parçası olarak içinde yer aldığı anayasaların yapılma nedenleri ile hangi görüşlere ve ilkelere dayandığının açıklandığı kısımlardır. Bu kısımlar genellikle oldukça açık ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınmaktadır. Darbeler, ihtilaller veya devrimler sonrasında yapılan anayasalarda genellikle başlangıç kısımlarının yer aldığı ve başlangıç kısımlarında devrim felsefesi ile devrimin yapılış nedenlerinin ve amaçlarının açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (Sunay, 2006:7-8, 13-14). Bu bağlamdan hareketle bir darbe olan 27 Mayıs'ın hem anayasa ön tasarılarının başlangıç kısımları hem de 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı üzerinden bir meşruiyet arayışına girmesi doğaldır.

27 Mayıs darbesinin hemen ardından Milli Birlik Komitesi, Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a bir komisyon kurma ve bu komisyon ile birlikte anayasa tasarısı hazırlama görevi vermiştir (Feridun, 1962:65-66). Fakat bu zamanlarda Prof. Dr. Yavuz Abadan liderliğinde hukuk profesörü olan bir grup akademisyen de anayasa önerisi hazırlamaya başlamışlardır. Bu grubun girişimleri ile birlikte Milli Birlik Komitesi, anayasa hazırlama görevini ve işini kurucu bir meclise vermiştir (Zürcher, 2012:356). Böylece tarihe, İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu Anayasa Ön Tasarısı ve Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü Anayasa Ön Tasarısı olarak geçen iki anayasa ön tasarı belgesi 1961 Anayasasına giden süreci başlatmıştır.

4.4.1. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü'nün Anayasa Ön Tasarısının Başlangıç Kısmında 27 Mayıs'a Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü'nün Anayasa Ön Tasarısının Başlangıç Kısmı şu şekildedir (Tanilli, 1976:139-140):

“İnsan kişiliğinin ancak tabii, siyasi ve sosyal hak ve hürriyetlerin bütünü içinde gelişip mana kazandığına inanan,

Milletler topluluğunun eşit haklı bir üyesi olarak dünya barışına hizmet ve milletlerarası uyumsuzlukların barışçı yollarla çözümlenmesine bağlı olan,

Devletin gayesinin toplumun ortak iyiliğini ve vatandaşların maddi ve manevi kalkınmasını ve refahını sağlamak olduğunu kabul eden ve,

Cumhuriyet rejimini ve devrim ilkelerini korumaya kararlı olan Türk Milleti,

Demokrasi, hürriyet, laiklik, adalet, sosyal güvenlik ve ahlak temellerine dayanan, hukuka bağlı bir devlet düzeni kurmak amacıyla bu anayasayı kabul etmiştir.”

Ön tasarının başlangıç kısmındaki “*Cumhuriyet rejimini ve devrim ilkelerini korumaya kararlı olan Türk Milleti*” ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ifade vasıtasıyla 27 Mayıs Türk milletine mal edilmeye, yani Türk milleti tarafından gerçekleştirilen bir eylem olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu eylemin gerçekleşme amacı ise Cumhuriyet rejimi ile birlikte devrim ilkelerini korumak olarak lanse edilmektedir. Bu vasıtayla 27 Mayıs meşru temellere yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Ön tasarının başlangıç kısmında; ötekileştirmeye ve ötekinin inşasına yönelik doğrudan bir ifade olmasa da, ötekileştirmeye ve ötekinin inşasına yönelik önemli ipuçları bulunmaktadır. Türk milleti Cumhuriyet rejimini ve devrim ilkelerini korumak maksadıyla hareket etmişse, bu durumda Cumhuriyet rejimine ve devrim ilkelerine aykırı eylemlerde bulunan bir “öteki” olmalıdır. Bu “öteki” ise Demokrat Parti iktidarının bizzat kendisidir. Dolaylı ifadeler vasıtasıyla Türk milleti ötekileştirme sürecinde “biz” kategorisine yerleştirilirken, Demokrat Parti iktidarı ise “öteki” kategorisine yerleştirilmektedir. Buradan hareketle “öteki” olana karşı yapılan müdahalenin “biz” olanın bizzat kendisi tarafından yapılmış olması üzerinden, hem bir ötekileştirme hem de bir meşruiyet arayışı başlangıç kısmında yer almaktadır.

4.4.2. İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu'nun Anayasa Ön Tasarısının Başlangıç Kısmında 27 Mayıs'a Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu'nun Anayasa Ön Tasarısının Başlangıç Kısmı şu şekildedir (Feridun, 1962:167-168);

“Millet ve Devlet mefhumlarını toptan inkar ederek; Anayasayı, Hukuk, Adalet, Ahlak prensiplerini, devamlı ve sistemli bir şekilde çiğneyerek, İnsan hak ve hürriyetlerini hiçe sayarak, meşruluğunu kaybeden zalim bir iktidarı, zulme karşı direnme hakkını kullanmak suretiyle ve kendisinin ayrılmaz bir parçası olan Silahlı Kuvvetlerinin eliyle deviren Türk milleti;

Çok eski ve şanlı tarihine, milli mücadele ruhuna, milli egemenliğine, Cumhuriyete, Atatürk inkılaplarına bağlı; yurdu, özlediği gerçek demokrasiye ulaştırmak amacını güden 27 Mayıs İhtilalinin iman ve azmi ile dolu bir millet olarak;

İnsan kişiliğinin kutsallığına, birliğine ve eşitliğine inanan ve milli sınırlar içinde tarih, kültür ve kader birliği ile bölünmez bir bütün halindeki Türk toplumunun, hukuk güvenliği içinde yaşamasını baş gaye bilen; Anayasanın ve Türk Milletinin mensup olduğu medeniyet dünyasınca kabul edilmiş hukuk ve demokrasi temellerine dayanan bir Hukuk Devleti kurmak için,

Kuvvetini her şeyden önce sosyal adalet ve dayanışmadan, ferdin ve toplumun refahından alan, milli gücün arttırılmasını, milli servetin geliştirilmesini, maddi, manevi ve fikri emeğin değerlendirilmesini ve teminat altına alınmasını, Türk toplumunun her alanda çağdaş medeniyet seviyesine süratle ulaşmasını sağlayacak sosyal bir demokrasi kurmak için,

Bağımsızlığını her şeyin üstünde tutan Türk devletinin, Birleşmiş Milletler Anayasası, İnsan Hakları Beyannamesinin umdelerine, Milletlerarası hukuk kaidelerinin üstünlüğüne, ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ ülküsüne bağlı olduğunu teyit etmek için,

Bu Anayasayı kabul ve ilan eder ve onu, buradaki esaslar ve hedeflerle beraber, insanlığa ve kendisine karşı yükümlü olduğu vazifelerin ve mesuliyetlerin mutlak şuuru ile ve Anayasanın asıl teminatının yurttaşların kalplerinde ve kafalarında ve iradelerinde yer aldığı inancıyla Adalet, hürriyete ve fazilete aşık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.”

Ön tasarının başlangıç kısmında Demokrat Parti iktidarı devlet ve millet kavramlarını inkâr etmekle, anayasa, hukuk, adalet ve ahlak prensiplerini devamlı ve sistemli bir şekilde çiğnemekle, insan hak ve hürriyetlerini hiçe saymakla suçlanmaktadır. Bu suçlamalar doğrudan ötekileştirme, ötekinin inşası ve ötekinin tarif edilmesi ile ilgilidir. Ayrıca Demokrat Parti iktidarının meşruiyetini kaybettiği ifade edilmekte ve Demokrat Parti iktidarı zalim sıfatı ile nitelendirilmektedir. Bütün bunlardan sonra ise, ötekileştirme sürecinin “biz” kısmı “öteki” olanın karşısında inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda “biz” olan Türk milletinin bizzat kendisi olarak gösterilmektedir. “Biz” olarak Türk milletinin “öteki” olarak zalim olduğu iddia edilen iktidara karşı, zulme direnme hakkını kullanarak Silahlı Kuvvetler vasıtasıyla yönetimi ele aldığı söylenmektedir. Yani 27 Mayıs burada Türk milletine mal edilmeye çalışılmakta ve bu vasıta ile de meşru bir temele yerleştirilmeye çalışılmaktadır. “Öteki” olanın karşısında konumlandırılan “biz” olan memleketi demokrasiye ulaştırmak amacıyla olan, hukuk devleti kurma amacına yönelmiş olan ve sosyal bir demokrasi kurma amacını taşıyan şekilde inşa edilmeye çalışılmaktadır.

4.4.3. 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmında 27 Mayıs’a Meşruiyet Arayışları ve Ötekileştirme

1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı şu şekildedir (Kili ve Gözübüyük, 1985:171-172);

“Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve,

‘Yurtta Sulh, Cihanda Sulh’ ilkesinin, Milli Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilan ve O’nu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete aşık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.”

Anayasanın başlangıç kısmında Demokrat Parti iktidarının; anayasaya ve hukuka aykırı tutum ve davranışlarda bulunduğu bahsedilmektedir. Bu ifade ile ötekileştirme sürecindeki “öteki” olanın inşasına başlandığı görülmektedir. Ayrıca Demokrat Parti iktidarının meşruiyetini kaybettiği de açıkça ifade edilmektedir. Bu noktada 27 Mayıs meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı yapılan bir eylem olarak konumlandırılmaya çalışılmakta ve 27 Mayıs’ın bizzat Türk milletinden zulme direnme hakkı çerçevesinde gerçekleştirildiği açıkça ifade edilmektedir. 27 Mayıs’ın Türk milletine mal edilmeye çalışılması hem ötekileştirme sürecindeki “biz” olanın inşa edilmesine hem de 27 Mayıs’ın meşru temellere yerleştirilmeye çalışılmasına yönelik faaliyetler kapsamındadır.

Başlangıç kısmında 27 Mayıs açıkça devrim olarak lanse edilmektedir. Bu noktada 27 Mayıs’ın devrim olarak nitelendirilmesinin nedeninin anlaşılabilmesi açısından darbe ve devrim kavramlarının anlamlarına bakmak gerekmektedir. Türk Dil Kurumuna göre darbe “*ülkede bir grup tarafından örgütlü bir biçimde silah zoruyla baskı kurularak veya seçim dışındaki demokratik usulleri kötüye kullanarak mevcut hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021a). Türk Dil Kurumuna göre devrim, “*belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik*” olarak tanımlanmakta ve ihtilal kelimesinin eş anlamlısı olarak gösterilmektedir (TDK, 2021b). Türk Dil Kurumuna göre ihtilal kelimesi ise “*bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021c). Devrim kelimesine dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazılarını incelemek devrim kelimesinin neyi ifade ettiğinin ve devrim ile darbe arasındaki ayrımın anlaşılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Hannah Arendt, devrime özgürlük açısından yaklaşmakta ve devrimin içeriğini “*özgürlük koşullarının doğması*” olarak değerlendirmektedir. Ona göre devrim, insanlık tarihi içerisinde yeni bir döneme girildiğine dair bir bilinç ve geniş boyutta bir siyasal değişimdir (Hobsbawm, 2006:231). Kemal Karpat devrimi ve devrimciliği modernleşme olarak ele almaktadır (Karpat, 2017:403). Devrim kelimesinin özgürlük, modernleşme, yeni bir düzen, topluma dönme, hızlı değişim gibi kavramlar açısından ele alınarak incelendiği de görülmektedir. Doğan Avcıoğlu devrime bir düzen değişikliği olarak yaklaşmakta, Niyazi Berkes devrime “*topluma dönme eğilimi*” olarak yaklaşmakta, Toktamış Ateş devrime siyasal ve ekonomik alanlarda gerçekleşen hızlı değişimler temelinden yaklaşmakta, Mahmut Goloğlu ise devrime yeni bir toplum düzeni etrafında ve bu toplumsal düzenin el koyulma

yoluyla hızlandırılması çerçevesinden toplumsal düzenin değiştirilmesi şeklinde yaklaşmaktadır (Çoşar ve Türkmen, 2017:16-17). Literatürde hükümet darbesi ve devrim kavramlarının tanımı yapan ve hatta bu kavramları karşılaştıran bir isim ise Kemal Gözler'dir. Kemal Gözler'e göre hükümet darbesi, *"hükümetin, anayasal usuller dışında, şiddet yoluyla, birdenbire, ama yine yöneticiler arasında el değiştirmesidir."* Kemal Gözler'e göre devrim, *"sosyal, ekonomik, siyasal ve hukuki düzenin bütünüyle ve şiddet yoluyla değiştirilmesidir."* Kemal Gözler'in darbe ve devrim kavramları arasında yaptığı karşılaştırmada vardığı sonuçlardan birisi ise hükümet darbesinde sürece halkın katılımının söz konusu olmadığı ancak devrimlerde sürece halkın katılımının olduğudur (Gözler, 2013:21). Dolayısıyla bu açıklamalardan sonra 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmında 27 Mayıs'ın devrim olarak nitelendirilmesi, 27 Mayıs'ı Türk milletine mal ederek darbeyi meşruiyet zemini üzerine yerleştirme amacının bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

5. SONUÇ

İktidara geliş açısından değerlendirildiğinde meşru ve demokratik yollar vasıtasıyla iktidara gelen Demokrat Parti'nin bir darbe sonucunda iktidardan indirilmesiyle iktidarı ele geçiren askeri yönetim, asli kurucu iktidar durumundadır. Asli kurucu iktidarın hukuk dışı ve sınırsız olması sebebiyle meşruiyet arayışına girmesi doğaldır. Buradan hareketle 27 Mayıs'ın darbeye bir yandan meşruiyet kazandırmaya çalışırken diğer yandan iktidardan devrilen Demokrat Parti'yi de meşruiyet alanının dışına doğru itmeye çalışılması meşruiyet arayışlarının iki ayağını oluşturmaktadır. Yapılacak yeni bir anayasanın referanduma götürüleceği düşünüldüğünde, gerçekleştirilen darbenin halka mal edilmeye çalışılması halk için halka rağmen yapılmış bir eylem olarak değil de halk için halk ile birlikte yapılmış bir eylem olarak gösterilmeye çalışılması anlaşılabilir bir durumdur.

Darbe sonrasındaki süreç içerisinde darbe bildirisi, darbe bildirisi ile aynı gün içerisinde yapılan açıklamalar, Anayasa Komisyonu Raporu ile anayasa ön tasarı metinlerinin başlangıç kısımları ve 1961 Anayasasının Başlangıç Kısmı bu kapsam doğrultusunda değerlendirilmelidir. Darbenin gerçekleşmesi ile başlayan sürecin en başından itibaren Demokrat Parti iktidarı meşru alanın dışına itilmeye çalışıldıkça darbe de meşru alanın içerisinde çekilmeye çalışılmıştır. En azından söylemsel olarak bile olsa "biz" olanın içerisine dahil edilenin Demokrat Parti kadroları hariç halkın tamamının olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ötekileştirmenin görece daha kolay yapıldığı söylenebilir. Bildiri metninde ağırlıklı olarak "biz" olanın inşa edilmeye çalışıldığı ancak incelenen sonraki açıklamalarda ve metinlerde ise ağırlıklı olarak "biz" olan ile "öteki" olanın bir arada inşa edilmeye çalışıldığı görülmektedir. 27 Mayıs'ın meşruiyet arayışları çerçevesinde demokrasinin devamı ve ülkenin bekası konularının da üzerinde durulduğu görülmektedir. Ortada bir darbe ile devrilmiş bir iktidarın var olduğu düşünüldüğünde, devrilen iktidarın demokrasiyi tehdit eden ve ülkenin bekasını tehlikeye atan bir "öteki" olarak lanse edildiği görülmektedir. Anayasa Komisyonu Raporu ise tüm bu süreç içerisinde siviller tarafından hazırlanmış bir metin olarak darbeye meşruiyet arayışları açısından önemli bir gelişmedir. Bu rapor ile birlikte darbe mevcut gidişattan memnun olmayan bir grup askerinin darbe yapması olarak değil de; talep edilen, beklenen, rıza gösterilen hatta başından beri desteklenen bir eylem görüntüsü ile lanse edilmeye çalışılmıştır. "Biz" olanın Türk milleti ile eşitlenerek ve darbe halk ile birlikte yapılan bir eylem gibi lanse edilerek darbeye bir ihtilal görüntüsü çizilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ötekileştirme faaliyetleri kapsamında inşa edilmeye çalışılan "biz" olan aynı zamanda memleketin, milletin ve vatanın kurtarıcısı gibi gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada incelenen metinler ve açıklamalar bütüncül bir yaklaşımla değerlendirildiğinde 27 Mayıs'ın Demokrat Parti iktidarını anayasayı ihlal etmek, memleketi kardeş kavgasına sürüklemek, şuursuz politikalar izlemek, vatani perişan hale getirmek, politika hırsı ile ve şahsi çıkarlar doğrultusunda hareket etmek, Türk milletinin özgürlüğüne kastetmek, Büyük Millet Meclisini asıl amacından çıkararak geçersiz hale getirmek ve zalim olmakla suçlamıştır. Bu ithamlar, Demokrat Parti iktidarının "öteki" olarak inşasına yönelik faaliyetlerdendir. Sonuç olarak 27 Mayıs'ın "biz" olan ve "öteki" olan üzerinden yapmaya çalıştığı ötekileştirme faaliyetleri, darbeye meşruiyet arayışlarının bir ürünüdür. Bu

doğrultuda iyi olan özellikler “biz” olana yüklenirken kötü olan özellikler ise “öteki” olana yüklenmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- AHMAD, Feroz (2015), **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)** (Çev. Ahmet Fethi), Hil Yayınları, İstanbul.
- AKMAN, Şefik Taylan (2006), “*Devletin Şiddet Araçları Üzerindeki Tekelci Kontrolü ve Meşruiyet Sorunu: 12 Eylül 1980 Sonrası Türkiye’de Ordu ve Meşruiyet*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ARSLAN, Ömer Faruk (2017), “*Cumhuriyet Dönemi Osmanlı Ötekileştirmesi (1923-1928)*”, **Doktora Tezi**, Ondokuz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- ASLANER, Serhat (2016), “*27 Mayıs’tan 15 Temmuz’a Metinlerle Türkiye Darbe Tarihçesi*”, **Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV) Bülteni**, S.91, ss.78-123.
- BRONS, Lajos (2015), “*Othering, an Analysis*”, **Transcience**, S.6(1), ss.69-90.
- CENGİZ, Oğuzhan (2015), **Alparslan Türkeş**, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- COŞAR, Asiye Mevhibe ve TÜRKMEN, Emre (2017), “*Bir ‘Kavram Alanı’ Belirlenmesi: Devrim, İhtilal, İsyân*”, **Zamanın İzleri: İlkeler, İdeolojiler ve İsyânlar** (Ed. Temel Öztürk), Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon, ss.11-28.
- ÇAY SAĞLAM, Tuba ve YAŞAR, Mustafa (2017), “*Teoride, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirme*”, **Turkish Studies**, S.12(3), ss.135-154.
- DEVİRAN, Yusuf ve ÖZCAN, Ömer Faruk (2016), “*1960’tan 2016’ya Askeri Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler*”, **İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, S.1(2), ss.7-20.
- DURSUN, Davut (2014), **Siyaset Bilimi**, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- FERİDUN, Server (1962), **Anayasalar ve Siyasal Belgeler**, Aydın Güler Kitabevi, İstanbul.
- GÖZLER, Kemal (2011), **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, Cilt 1.
- GÖZLER, Kemal (2013), **Anayasa Hukukuna Giriş: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, Ekin Basım Yayın ve Dağıtım, Bursa.
- HEYWOOD, Andrew (2014), **Siyaset** (Çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla), Adres Yayınları, Ankara.
- HEYWOOD, Andrew (2016), **Siyaset Teorisine Giriş** (Çev. Hızır Murat Köse), Küre Yayınları, İstanbul.
- HOBBSBAWN, Eric J. (2006), **Devrimciler** (Çev. H. P. Şenoğuz), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- KARPAT, Kemal (2017), **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel Ekonomik Temeller**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- KİLİ, Suna ve GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref (1985), **Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- ÖZDAĞ, Ümit (2004), **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- SANDAL ÖNAL, Elif (2015), “*Etnik Çatışma, Irkçılık ve Soykırım*”, **Siyaset Psikolojisi** (Ed. Özlem Dirilen Gümüş), Nobel Yayınları, Ankara, Cilt 1, ss.113-172.

- SUNAY, Zülal Aysun (2006), “*Türk Anayasa Hukukunda Anayasa Başlangıç Kısımları*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TANİLLİ, Server (1976), **Anayasal ve Siyasal Belgeler**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.
- TDK – TÜRK DİL KURUMU (2021a), “*Darbe*”, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- TDK – TÜRK DİL KURUMU (2021b), “*Devrim*”, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- TDK – TÜRK DİL KURUMU (2021c), “*İhtilal*”, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- TOK, Nafiz ve KOÇAL, Vedat (2013), “*Siyasal İktidarın Weberyen Meşruiyet Kaynakları Açısından Bir Adalet ve Kalkınma Partisi Analizi*”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.2(4), ss.101-143.
- ZÜRCHER, Eric Jan (2012), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi** (Çev. Yasemin Saner), İletişim Yayınları, İstanbul.